

Justiitsministeerium
info@just.ee

Meie 19.11.2019 nr 1.1-11/6551-2

**Äriseadustiku, tõestamisseaduse ja
notari tasu seaduse muutmise
seaduse eelnõu (101 SE)**

Austatud härra justiitsminister

24.10.2019 kirjaga nr 1-1/14-101/1 esitas Riigikogu aseesimees Vabariigi Valitsusele arvamuse saamiseks Riigikogu õiguskomisjoni algatatud äriseadustiku, tõestamisseaduse ja notari tasu seaduse muutmise seaduse eelnõu (101 SE). Riigikantselei 25.10.2019 resolutsiooniga nr 2-5/19-01500 tehti Justiitsministeeriumile ülesandeks esitada ettepanek valitsuse arvamuse kujundamiseks.

Rahandusministeerium palub eelnõud mitte toetada järgmistel põhjustel:

Üldised märkused ja vastuväited.

1. Eelnõu seletuskirjast ei nähtu, kes on selle koostaja ja kellele kuulub „*kavandatavate muudatuste kiireloomulise rakendamise soov*“, millele viidatakse seletuskirja punktis 1.3. Samuti ei ilmne see, millega on selline kiireloomulisus põhjendatud. Eelnõus esitatud ettepanekute puhul on viidatud äriühinguõiguse revisjoni töörühma lõppjäreldestele, mida on tsiteeritud valikuliselt, analüüsi tervikut arvestamata (eelnõu ja seletuskirja määratlemata autorite suva kohaselt). Selle tulemusena kaldutakse oluliselt kõrvale äriühinguõiguse revisjoni lõppjäreldestes esitatud põhimõtetest. Viimast illustreerib näiteks asjaolu, et eelnõu koostamisel on eiratud eelviidatud revisjoni dokumendi leheküljel 460 toodud põhimõtet: „*Osalustega seotud regulatsiooni (elkõige nende registreerimise ja võõrandamise regulatsiooni) kujundamisel tuleb leida tasakaal õiguskindluse ja juriidiliste isikute läbipaistvuse ning selle tagamisega kaasneva juriidiliste isikute ja riigi halduskoormuse vahel.*“ Eelnõuga leevendatakse osaühingu osade võõrandamise ja pantimise vorminõudeid, kuid ei ole tagatud osadega tehtavate tehingutega seotud õiguskindluse säilimine.
2. Eelnõu vähendab olulisel määral ettevõtluskeskkonna stabiilsust ja läbipaistvust, sest see ei taga vajalikku läbipaistvust ühingu juhtimises, võimaldab erinevaid kuritarvitusi ning ei kaitse piisavalt ei juriidilise isiku enda ega selle võlausaldajate huve ja viib Eesti ettevõtluskeskkonda kaugemale ühingujuhtimise headest tavadest. Avalike konsultatsioonide ja mõjuanalüüsi puudumise tõttu ei ole teada ettevõtjate suhtumine/seisukohad eelnõus esitatusse, samuti ei ole teada, kas ja milliseid

ümberkorraldusi vajaks erinevate riigiasutuste, sh äriregistri ning võlausaldajate tegevus. Eelnõus esitatud muudatused toovad kaasa olulisi täiendavaid töid nii äriregistri kui turuosaliste infosüsteemides, valmisolekut selliste uuenduste tegemiseks ei ole eelnõu koostamise käigus hinnatud.

Märkused ja vastuväited seonduvalt konkreetsete kavandatavate sätetega.

a) ÄS § 149 lõike 4 muutmine ja täiendamine lõikega 5 ning ÄS § 151 lõike 6 muutmine.

ÄS § 149

3. Eelnõuga muudetava ÄS § 149 lõikega 4 lihtsustatakse osa võõrandamise käsutustehingu vorminõudeid, võimaldades selleks notariaalset kinnitamist või elektroonilist vormi. Lisaks sellele on aga samale sättele lisatava lõikega 5 antud osanikele põhikirjaga võimalus loobuda osa käsutustehingu vorminõuetest täielikult. Eelnõu seletuskirja leheküljel 7 on eeltooduga seonduvalt selgitatud, et „[o]sa võõrandamise käsutustehingu puhul on ülalpool välja toodud arvestades eelnõuga tehtud ettepanek muuta ÄS § 149 lg-t 4 selliselt, et lisaks senini seaduses ette nähtud notariaalsele vormile oleks lubatud ka osa võõrandamise käsutustehingu tegemine notariaalse kinnitamise (allkirja tõestus) ning elektroonilises vormis (digitaalne allkirjastamine)./.../ EVR-s registreerimata osade puhul on nimetatud funktsiooni täitmiseks piisav kui osa võõrandamise tehing on notariaalselt kinnitatud või digitaalselt allkirjastatud.“ Eeltoodust võib järeldada, et eelnõuga muudetav leevendav vorminõue osaga tehingute tegemisel võiks olla piisav, tagamaks eesmärgiks seatud paindlikkus osaluse käibes, säilitades õiguskäibeks vajaliku kindluse aste. Seega ei nähtu muudatuste selgitustest see, millest tuleneb vajadus tuua lõike 5 näol sisse täiendav leevendus eelnõus esitatud vorminõudele. Seletuskirja leheküljel 7 on ühtlasi sedastatud, et „ÄS § 149 lg 4 kaudu kehtestatud vorminõue täidab käsutustehingu puhul eelkõige tõestamisfunktsiooni, aidates tuvastada kes (s.t milline isik) ning millisel ajal osa käsutab.“ Seega on muudatuste kavandamisel oluline tagada uute vorminõuete kombinatsioonis samaväärne tõestamisfunktsiooni täitmine, mistõttu peaksid täiendavad leevendused vorminõudele samuti tagama tehingu aja ja poolte tuvastamise.
4. Kahtlusele vorminõudest loobumise võimaldamise otstarbekusele ja sellega seotud riskidele on viidatud ka seletuskirja leheküljel 8 järgnevalt: „Ilmselt ei kujune sellist võimalust kasutada soovivate osaihingute arv suureks, sest osa võõrandamise tehingult vorminõude kaotamisega saadav eelis ei ole ÄS § 149 lg-s 4 tehtud muudatusi arvestades tulevikus enam kuigi suur ning see ei kaalu reeglina üles osade omamise ja omandamisega seotud õiguskindluse vähenemist.“ Seetõttu tuleks vorminõude muutmist kaaluda eelkõige etapiti. Kui vajadus nõuete leevendamiseks peaks tulenema sellekohasest laiapõhjalisemast analüüsist, oleks põhjendatud liikuda tehingu tõestusastme lihtsustamise suunas esmalt notariaalse kinnitamise ja elektroonilise vormi kujul. Vajadust näha seaduses ette võimalus loobuda igasugusest vorminõudest tuleks hinnata täiendavalt põhjalikule mõjuanalüüsile tuginedes.
5. Eelnõuga kavandatav ÄS § 149 lg 5, millega välistatakse põhikirja alusel osa võõrandamise tehingu vorminõue, raskendab oluliselt osaihingutes seotud osapooltega tehingute kindlaks tegemist ja koormab teiste hulgas ka audiitoreid ja

krediidiandjaid ning võib soosida õigusrikkumisi. Võlausaldaja seisukohalt saab osaühinguga seotud (krediidi)riskide hindamine olema mõjutatud vähenenud õiguskindlusest. Seotud osapooltele laenamine muutub praegusest veelgi läbipaistmatumaks. Veelgi enam – kui krediidiandjal puudub võimalus tugineda usaldusväärsetele andmetele osanike kohta, suurendab see tehingu vastaspoolega seotud riske ja võib kaasa tuua täiendavaid takistusi ettevõtjatele laenu saamiseks. Kui finantseerimisasutuse jaoks raskenevad võimalused täita kohustusi seoses ärisuhte seirega ja kliendi tundmisega, mõjutab see üldiselt finantseerimisasutusele seatud nõuete täitmist ning vastavalt ka operatsiooniriski. Seega võib osaühingute jaoks, kelle põhikirjaga on välistatud osa võõrandamise tehingu vorminõue, muutuda raskemaks finantssektori ettevõtja tegevusloa, näiteks makseasutuse, sh makse algatamise teenuse ja kontoteabe teenuse pakkuja tegevusloa taotlemine, samuti kehtiva tegevusloa puhul loa taotlemine olulise osaluse omandamiseks, kuna finantssektori ettevõtjate korral on nende turule lubamise eelduseks täielik ülevaade ja selgus äriühingut omavate ning juhtivate isikute suhtes. Finantsjärelevalvet teostaval asutusel kulub eelnõuga planeeritavate muudatuste kohases keskkonnas kohustuslike menetlustoimingute läbiviimiseks rohkem aega ja muid ressursse.

6. Märkusena planeeritava lõike 5 sõnastuse kohta lisame ka seda, et normi grammatilise tõlgenduse kohaselt kaotatakse sellega osa käsutustehingu vorminõue: „*Põhikirja sellise kinnitamise või muutmise otsuse tegemiseks, millega kaotatakse käesoleva paragrahvi 4. lõikes sätestatud vorminõue, on vajalik kõigi osanike nõusolek.*“ Kui eelnõuga nähakse siiski ette võimalus lõike 5 kohaselt osa käsutustehingule seatud vorminõue nn „kaotada“ (mitte muuta), tõusetub küsimus, kas sellise lahenduse võib ette näha juba asutatava või üksnes olemasoleva osaühingu põhikirjas. Lisaks on küsitav ka see, kas juhul, kui vastav vorminõue on eelnevalt kaotatud ja vorminõudest loobumise võimalus on osaühingu põhikirjas ette nähtud, kuid soovitakse siiski naasta seadusest tuleneva korra juurde, selline võimalus säiliks. Seetõttu teeme ettepaneku vältida sõna „kaotatakse“ kasutamist lõikes 5.

ÄS § 151

7. Eelnõuga kavandatava ÄS § 151 lõike 6 muutmisega sedastatakse see, et kui vastavalt ÄS § 149 lõikele 5 on põhikirjaga ette nähtud, et osade võõrandamise käsutustehingule ei kohaldata kõnealuse seadustiku § 149 neljandas lõikes sätestatud vorminõuet, ei kohaldata osa pantimise käsutustehingule sama paragrahvi teises lõikes sätestatud vorminõuet. Eeltoodud sättest tulenevalt, kui osanikud on põhikirjaga välistanud osa võõrandamisel tehingu notariaalse või elektroonilise vormi nõude, siis ei kohaldata notariaalse või elektroonilise vormi nõuet ka osade pantimisel. Selline regulatsioon ei arvesta võlausaldajate huve ja võib mõjutada negatiivselt krediidipakkumist osaühingutele, nagu selgitasime ka ÄS § 149 lõigete 4 ja 5 muudatuste juures. Kui krediidiandjal puudub võimalus tugineda usaldusväärsetele andmetele osa omanike või selle pantimise kohta, suurendab see tehingu vastaspoolega seotud riske ja võib kaasa tuua täiendavaid takistusi ettevõtjatele laenu saamiseks.
8. Kokkuvõtlikult leiame, et eelnõus pakutud vorminõude muudatus vajab tasakaalustatumat lahendust. Üheks võimalikuks alternatiiviks oleks see, et osa võõrandamise käsutustehingu vorm ei pea järgima ÄS § 149 lõike 4 nõuet, kui leping on nii ostja kui müüja poolt allkirjastatud elektroonilises vormis ja ka registripidajale esitatud. Digitaalset allkirjastamist kui vorminõude alternatiivi on pakutud välja ka eelnõu esialgses tekstis ja see võimaldab tuvastada nõutud tasemel nii tehingu pooled

kui tehingu tegemise aja. Digitaalne vorm on e-residentsuse programmi raames kasutatav ka väljaspool Eestit. Selline vorminõude leevendus puudutaks ka osanike nimekirja pidamist ja selle avaldamiseks dokumentide edastamist äriregistrile. Vorminõude muudatus tuleb siduda omakorda mõistliku rakendustähtajaga, mille möödudes on äriregistri poolt olemas (tehniline) valmidus menetleda uut teavet ja pidada osanike nimekirju. Samuti on eelnõuga planeeritavate ja kavandatavate muudatuste elluviimisel oluline silmas pidada, et maksukohustuse ja selle suuruse kindlaks määramiseks on oluline, et osa võõrandamistehingu (müügilepingu) vormistamise kohustus säiliks. Üksnes juhatus ja äriregistri teavitamisest ei piisa, kui puudub tõendus võõrandamise õigusliku aluse olemasolu kohta. Maksu- ja Tolliameti jaoks maksuseadustest tulenevate kohustuste täitmise kontrollimisel oluline usaldusväärne teave ühingute omanike kohta, kusjuures ka ametil on kohustused partnerriikide ees ettevõtete omanike kohta usaldusväärse teabe vahetamisel. Äriseadustiku muudatustega ei tohiks õõnestada seadustest ja rahvusvahelistest kokkulepetest tulenevate kohustuste täitmist.

9. Oleme veendunud, et sisuliselt on osa võõrandamise käsutustehingu vormivabaduse võimaldamisel identne mõju osade muutmise ja esitajaväärtpaberiks (i.k. „bearer shares“). Taolise võimaluse loomisel pole ettevõtte juhatusel – rääkimata kolmandatest isikutest – mingit võimalust saada usaldusväärset teavet selle kohta, kellele ettevõtte osalused suvalisel ajahetkel kuuluvad, st tuvastada ettevõtte tegelikke kasusaajaid. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist (nn „V rahapesuvastane direktiiv“) nõuab, et liikmesriigid võtaksid meetmeid, et hoida ära esitajaaktsiate ja esitajaaktsiate ostutähtede kuritarvitamist. Samasisulise soovitusena annab ka Rahapesuvastane Töökond (FATF). Kuigi toetame eelnõuga kavandatavat muudatust, millega äriregistris sisalduvatele osanike nimekirja andmetele antakse kande staatus ja avalik usaldatavus, kuid peame õigeaks sellise muudatuste tegemist ühes teiste ühinguõiguse revisjoni raames ettevalmistatavate äriseadustiku muudatustega.

b) Eelnõu § 1 punkti 6 (millega muudetakse ÄS § 149 lõiget 5) vastuolu ning koosmõju ebaselgus kehtiva ÄS §-ga 175.

10. Nagu ülalpool põhjalikumalt analüüsitud, siis eelnõuga kehtestatava ÄS § 149 lõike 5 kohaselt võib põhikirjaga ette näha, et osa võõrandamise käsutustehingule ei kohaldata sama paragrahvi neljandas lõikes sätestatud vorminõuet. Põhikirja sellise kinnitamise või muutmise otsuse tegemiseks, millega kaotatakse sama paragrahvi neljandas lõikes sätestatud vorminõue, on vajalik kõigi osanike nõusolek. Seega, muutmaks osahinguga põhikirja selliselt, et osa võõrandamise tehingu suhtes vorminõudeid ei kehtiks, peaks põhikirja sellise muudatusega olema nõus kõik osanikud. Üldreeglina on osanike otsus vastu võetud, kui selle poolt antakse üle poole osanike koosolekul esindatud häältest, kui seaduses või põhikirjas ei ole ette nähtud suurema häälteenamuse nõuet.
11. Kehtiv ÄS § 175 sätestab eelkirjeldatust erineva nõude osahinguga põhikirja muutmise otsustamise kohta. ÄS § 175 lõike 1 kohaselt on põhikirja muutmise otsus vastu võetud, kui selle poolt on antud vähemalt 2/3 koosolekul osalenud osanike häältest või ÄS § 174 teises lõikes nimetatud juhul vähemalt 2/3 osanike häältest, kui põhikirjas ei ole ette nähtud suurema häälteenamuse nõuet. ÄS §-i 175 eelnõuga ei muudeta. Seega ei ole kehtiv ÄS § 175 ja eelnõuga kehtestatav ÄS § 149 lõige 5 koosmõjus

õiguselged ega üheselt mõistetavad.

c) *ÄS § 182 muudatused.*

12. Eelnõuga täiendatakse ÄS §-i 182 lõigetega 1¹ – 1⁵, millega on reguleeritud osanike nimekirja pidamine juhatuse poolt. Arvestades ühelt poolt äriühinguõiguse revisjonis väljendatud õiguskindluse ja juriidilise isikute läbipaistvuse põhimõtet kui regulatsiooni eesmärki ning teiselt poolt kehtivaid norme, mis võimaldavad tõestamisfunktsioonist lähtuvalt määratleda osaga seotud tehingu pooled ja tehingu toimumise aja, on eelnõus esitatud osanike registri pidamise regulatsioon oluliselt väiksema õiguskindlusega.
13. Eelnõu juurde esitatud selgitustes on kontsentreeritud lõikes 1² välja toodud osanike nimekirja pidamise korrale eeldusel, et osa käsutus on toimunud notariaalse kinnitamise või elektroonilises vormis. Kui osanike nimekirja esitamisel äriregistrile on tõestusfunktsiooni kandmas tõestamiseseaduse kohane tunnistus, säilib selgitustes viidatud läbipaistvus äriühingu omanike ringi suhtes, nagu see on viidatud seletuskirja leheküljel 8 järgneval kujul: „*Äriregistris sisalduvatele osanike nimekirja andmetele kande staatuse andmisega kaasneb vastavate andmete avalik usaldatavus.*“ Samas võimaldatakse eelnõuga osanike nimekirja pidamist ilma nn „sõltumatu kontrollmehhanismita“, nagu see tuleneb lõikest 1⁴. Sellisel juhul ei ole osanike nimekirja koostamiseks ega selle äriregistrile esitamiseks vajalik esitada tehingu andmeid ja ei ole tagatud kontroll selle üle, kas käsutustehingu on teinud õigustatud isik ning kas see on kehtiv. Selgusetuks jääb, milline on ülekaalukas huvi, et tagada ettevõtluskeskkonna usaldusväarsuse, võlausaldajate huvide arvestamise teisejärguliseks seadmist kirjeldatud lahenduskäigu puhul.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Martin Helme
rahandusminister

Teadmiseks: Riigikantselei

Kati Tee 6113645, Kati.Tee@fin.ee
Janika Aben 6113174, Janika.Aben@fin.ee
Kadri Siibak 6113718, Kadri.Siibak@fin.ee
Kristen Leppik 6113093, Kristen.Leppik@fin.ee
Taivo Põrk 6113585, Taivo.Pork@fin.ee
Anneli Valgma 6113289, Anneli.Valgma@fin.ee